บทที่ 2
สภาพสังคมล้านนากับบทบาทและภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ

ภาพลักษณ์เป็นความรู้สึกที่ประทับใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยกระบวนการสื่อสาร เมื่อภาพลักษณ์เกิดขึ้นจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก แม้ภาพลักษณ์จะมีลักษณะไม่หยุดนิ่งก็ตาม การแก้ไขภาพลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ และการสร้างภาพลักษณ์นั้นมักใช้เหตุการณ์เทียมและมีลักษณะคลุมเครือระหว่างความคาดหวังกับโลกความจริง เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ หมายถึง ทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อผู้หญิงเหนือ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือมิได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีนัยะสำคัญ และมีความสัมพันธ์กับสังคม บทนี้จะกล่าวถึงภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ เพื่อเข้าใจกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ อ.ไชยวรศิลป์ ต้องสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้เพื่อต่อสู้กับภาพลักษณ์ดังกล่าว จากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่เกิดขึ้นนั้นถูกสร้างขึ้นจากปัจจัยหลัก 3 ประการ ดังนี้

2.1 รัฐชาติ

2.2 งานวรรณกรรม และสื่ออื่นที่เกี่ยวข้อง

2.3 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2.1 รัฐชาติ

การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือมีความสัมพันธ์กับการเกิดรัฐชาติในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การก่อรูปของการประดิษฐ์ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่มีความซับซ้อน สามารถทำความเข้าใจได้โดยอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทำให้มองเห็นทัศนคติของชนชั้นสูงของกรุงเทพฯ ที่มีต่อชาวล้านนา อีกทั้งพิจารณาถึง “การสร้างความเป็นอื่น” ให้กับคนล้านนา รัชสมัยของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ ตรงกับต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพิจารณาช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านทางอำนาจระหว่างสยาม กับล้านนา

ในช่วงพ.ศ. 2411 – 2428 มีข้อสังเกตว่าเกิดการเคลื่อนไหว และเกิดการถ่ายเทอำนาจขึ้นในกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือโดยเฉพาะจากการนำของ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ลำดับที่ 7 พร้อมกับเจ้าแม่ทิพยเกสร ชายา ร่วมด้วยเจ้าอุปราชบุญทวงศ์ น้องชายเจ้าเมืองเชียงใหม่ และเจ้าหญิงอุบลวรรณา ธิดาองค์สุดท้ายของผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ก่อน ซึ่งเจ้านายกลุ่มนี้ถือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เป็นผู้สืบทอดอำนาจกลุ่มสำคัญทางฝ่ายเหนือ ในช่วงนี้ทางสยามได้เริ่มต้นเข้าควบคุมการปกครองและผลประโยชน์ในล้านนา โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่อย่างแท้จริง และเข้มงวดเป็นครั้งแรก ด้วยฝ่ายรัฐบาลกลางมีความมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจากนโยบายรวมหัวเมืองล้านนาเข้ากับส่วนกลาง โดยประกาศยกเลิกระบบหัวเมืองประเทศราชมาเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล รวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง จัดข้าหลวงขึ้นมาปกครองดูแล เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ ที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางรวมอำนาจเพียงแห่งเดียว เชียงใหม่จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย อยู่ในมณฑลพายัพ แต่กลับส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการปกครองเศรษฐกิจ และสังคมล้านนา (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2539: 509)

ผู้หญิงเหนือที่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในระยะเวลาดังกล่าวนั่นคือ แม่เจ้าทิพเกสร ธิดาองค์ใหญ่ของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงษ์ มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองหลายด้าน ดังบันทึกของ ดร. แดเนียล แมคกิลวารี ซึ่งเป็น มิชชันนารีที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในช่วงนั้นว่า

> ท่านเป็นชายาองค์เดียวของเจ้าหลวงอินทนนท์ ผู้ครองนครเชียงใหม่โดยกำเนิด ท่านมีฐานันดรศักดิ์ที่สูงกว่าเจ้าหลวง และท่านก็ทรงคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งอันสูงส่งที่ท่านดำรงอยู่ในขณะนี้ทุกประการ ทั้งยังเป็นผู้มีปฏิภาณเฉียบแหลม และตั้งใจมั่นคง ซึ่งเป็นเหตุให้พระสวามีของท่านคือ เจ้าหลวงองค์ใหม่ หลีกเลี่ยงความบกพร่องและความผิดพลาดได้เป็นอันมาก(…)ในการสนทนาระหว่างข้าพเจ้ากับเจ้าหญิงนั้น เรามักจะวกมาถึงเรื่องศาสนาเกือบตลอดเวลา แต่ข้าพเจ้า รู้สึกว่าเจ้าหญิงมีความประสงค์จะเอาชนะในการโต้ตอบเรื่องศาสนานี้มากกว่าจะค้นเอาความจริง เธอมีไหวพริบเหมือนหมอความ คอยจับคำพูดที่หละหลวม และด้วยสติปัญญาอันเฉียบแหลมของเธอ ทำให้เธอเป็นนักโต้คารมที่มีอารมณ์ครื้นเครง
>
> (เดเนียล แมคกิลวารี, 2544: 130)

ภาพลักษณ์ของแม่เจ้าทิพเกสร ในสายตาของชาวต่างชาติ และส่วนกลางพบว่า แม่เจ้าเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด หลักแหลม มีไหวพริบและปฏิภาณเป็นเลิศ จนสามารถว่าราชการแทนได้ ทรงใช้อำนาจและอิทธิพลช่วยพระสวามีในการปกครองและบริหารบ้านเมืองจนเป็นที่เกรงขามและเล่าขานกันโดยทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีความโดดเด่นในเรื่องความเข้มแข็งเด็ดขาด และมีอำนาจทางการปกครองอย่างยิ่ง แม่เจ้าทิพเกสรเป็นผู้หญิงเหนือที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับเจ้าหญิงอุบลวรรณา ธิดาองค์สุดท้ายของเจ้าผู้ครองนครองค์ก่อน นอกจากนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ยังมี เจ้าหญิงทิพเกสร เมื่อปี พ.ศ. 2426 เข้าถวายตัวในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เจ้าพระยานรรัตน์ราชมานิต เป็นผู้อุปการะเป็นบุตรีบุญธรรม และได้ทรงขอให้เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ เป็นผู้อภิบาล

ในระยะเวลาดังกล่าวชาววัง ซึ่งเป็นตัวแทนของชนชั้นปกครอง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของอำนาจ รู้จักล้านนา แต่เพียงว่า “ลาว” โดยที่ไม่รู้ว่า ล้านนา กับ ลาว นั้น แตกต่างกันอย่างไร อีกทั้งคำว่า “ลาว” ในความรู้สึกของคนกรุงเทพฯ เวลานั้น เห็นเป็นเพียง “อีกินกิ้งก่ากินกบ” จากถ้อยคำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ส่วนกลางไม่เข้าใจวัฒนธรรมของล้านนา นอกจากนี้ยังมีความสับสนระหว่าง ล้านนากับล้านช้าง โดยใช้ “การเหมารวม” ภาพลักษณ์ของทั้งสองชาติพันธุ์ว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ(บรรณาธิการ), 2546: 85) แม้ว่าล้านนากับกรุงเทพฯ จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยการใช้ “ผู้หญิง” เป็นเครื่องประกัน “ความจงรักภักดี” มิได้เป็นเรื่องใหม่แต่อย่างใด เพราะต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าพระยาสุรสีห์(ต่อมาคือกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (บุญมา)) ได้สู่ขอเจ้าหญิงศรีอโนชา ธิดาของเจ้าฟ้าชายแก้ว เพื่อไปเป็นราชเทวี และเจ้าหญิงจากเมืองเหนือ ก็ได้มีบทบาทสำคัญทางการเมืองครั้งเมื่อ พระยาสิงห์พระยาสัน ได้ปลงพระชนม์กษัตริย์เจ้าตากสิน แล้วตั้งตนเป็นกษัตริย์ เจ้าครอกศรีอโนชา ก็ได้มีจดหมายไปยังชาวปากเพรียว สระบุรี ซึ่งเป็นชาวไทโยน ที่กวาดต้อนมาจากเชียงแสนให้ช่วยเหลือดังนั้น ชาวไทโยนปากเพรียวก็ได้เข้าจับพระยาสิงห์พระยาสันแล้วฆ่าเสีย

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือในช่วงเริ่มการปฏิรูปการปกครอง ระยะนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสู่ขอเจ้าดารารัศมี ธิดาของ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ กับเจ้าแม่เทพไกสร ไปเป็นชายา (สุดารา สุจฉายา(บรรณาธิการ), 2543) เพราะมีคำเล่าลือว่า สมเด็จพระบรมราชินีนาถ วิกตอเรียของอังกฤษ ได้ส่งทูตจากพม่าเข้ามาทาบทามกับพระเจ้าอินทวิชยานนท์ โดยมีพระราชประสงค์ขอรับเจ้าดารารัศมี ไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ (ณัฐกานต์ ลิ่มสถาพร, 2544) ภาพลักษณ์ของเจ้าดารารัศมีทรงมีบทบาทต่อการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือเช่นกัน กล่าวคือ เป็นภาพผู้หญิงที่มีความรู้ ความสามารถ มีความรักอันมั่นคง (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 70) แต่ภาพลักษณ์ดังกล่าวไม่ได้รับการยอมรับและกล่าวถึงมากนัก เพราะการเข้าถวายตัวในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะพระราชธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่ พบว่าได้รับการดูถูกเช่นกัน พระองค์ถูกเรียกว่า “ลาว” แม้แต่ตำหนักของพระองค์ก็ถูกเรียกว่า “ตำหนักเจ้าลาว” บางครั้งยังมีเสียงตะโกนว่า เหม็นปลาร้าให้ได้ยินอีกด้วย (ปราณี ศศิธร ณ พัทลุง, 2538: 27)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แม้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือมีความโดดเด่นมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ราชสำนักกรุงเทพฯ มิได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว โดยเลือกรับรู้เพียงแต่ภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือเท่านั้น

การปฏิรูปการปกครองระบบมณฑลเทศาภิบาลเป็นกลไกสำคัญที่ดึงอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ระบบข้าราชได้ก่อให้เกิดผู้ปกครองกลุ่มใหม่ คือ “กลุ่มข้าราชการชาวใต้” เข้ามาทดแทนกลุ่มเจ้านายที่เคยเถลิงอำนาจในระบบการปกครองแบบจารีต เมื่อพิจารณาทัศนคติของกรุงเทพที่มีต่อล้านนาก็จะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพระยาราชสัมภากร ข้าหลวงที่ถูกส่งมาปกครองล้านนาว่า “พระยาราชสัมภากร ต้องถือว่าพูดกับฝรั่งฝ่ายหนึ่ง ลาวฝ่ายหนึ่ง ต้องถือว่าฝรั่งเป็นเขา ถ้าพูดกับลาวฝ่ายหนึ่ง ไทยฝ่ายหนึ่ง ต้องถือว่าลาวเปนเขา ไทยเปนเรา” (อ้างในภักดีกุล รัตนา, 2543: 32)

พระราชหัตถเลขาฉบับดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพ ฯกับล้านนา การนิยามตัวตนของกรุงเทพฯ และ ล้านนา มีความแตกต่างกัน ล้านนามีฐานะที่ด้อยกว่ากรุงเทพฯ พระราชหัตเลขาฉบับนี้ยังสะท้อนถึงความพยายามที่จะสร้างความเป็นอื่นให้กับล้านนา ทำให้ล้านนา เป็นชายขอบ และกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลาง เพราะตามแนวคิดทางมานุษยวิทยาในด้านความเป็นศูนย์กลางและความเป็นชายขอบ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ไม่เพียงแต่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรม หากแต่ยังเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มชนผู้มีอำนาจ ผู้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นชนกลุ่มใหญ่ กับชนกลุ่มอื่นที่ด้อยอำนาจกว่าผู้ถูกเรียกโดยชนกลุ่มแรกว่าชนกลุ่มน้อยภายใต้การสร้างความเป็นชาติ การสร้างพรมแดน และการสร้างช่วงชั้นที่ไม่เท่ากันทางชาติพันธุ์ ได้กลายเป็นเทคโนโลยีสำคัญทางอำนาจที่รัฐชาติใช้ในการควบคุมพลเมืองของตน สตีเวน ฮาร์เรลล์(Steven Harrell) เรียกกระบวนการดังกล่าวว่า “โครงการสร้างความศิวิไลซ์” โดยชนศูนย์กลางปฏิสัมพันธ์กับชนชายขอบบนพื้นฐานอุดมการณ์ที่ว่า อารยธรรมของศูนย์กลางดีกว่า และเหนือกว่าวัฒนธรรมของพวกชายขอบ และถือเป็นหน้าที่ของรัฐ และชนศูนย์กลางในการเข้าไปยกระดับวัฒนธรรมของชนชายขอบให้สูงขึ้น โดยละทิ้งวัฒนธรรมความเชื่ออันล้าหลังของตน และเปลี่ยนมายอมรับอารยธรรมแบบศูนย์กลาง การบังคับและการครอบงำทางวัฒนธรรมโดยชนศูนย์กลางดำเนินไปภายใต้ความเชื่อว่าเป็นการช่วยคนชายขอบมีชีวิตที่ดีขึ้น (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546) ความเป็นชายขอบนั้นมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ ตามธรรมชาติแต่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการสถาปนาอำนาจของความเป็นศูนย์กลาง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งศูนย์กลางเป็นผู้ผลิตชายขอบ กระบวนการสร้างความเป็นศูนย์กลางนั้น มีลักษณะซับซ้อน แม้ว่าจะมีการกีดกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ออกจากการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ แต่การมีตัวตนของ “ชนชายขอบ” มิได้หมายถึงการการแยกขาดอย่างเด็ดขาด หรือไม่มีความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง ตรงกันข้ามในทางเศรษฐกิจและสังคมศูนย์กลางและชายขอบมีความสัมพันธ์ที่ขึ้นตรงต่อกันและพึ่งพากัน (สุริชัย หวันแก้ว, 2546)

ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจเป็นเหตุสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงล้านนา กล่าวคือ นับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาริง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้กรุงเทพฯ ก้าวออกจากการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้าขาย สืบเนื่องในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่การค้าของกรุงเทพฯ กับต่างประเทศขยายตัวอย่างมาก ทำให้สยามมีความเจริญด้านเศรษฐกิจ และมีความเจริญด้านวัตถุเป็นอันมาก ต่างจากล้านนาที่ยังใช้ระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ ตลอดจนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ชาวล้านนาขาดความกระตือรือร้นที่จะสะสมทุน หรือการแสวงหากำไร ในทัศนะของสยามมองว่าชาวล้านนาไม่สู้งานหนัก รักสบาย และเกียจคร้าน (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 35) ด้วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ต่างกันทำให้ชนชั้นปกครองของ กรุงเทพฯ มีทัศนคติในด้านลบต่อชาวล้านนา ดังคำกราบบังคมทูลของพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ต่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

> นิไสยลาวมากไปด้วยความเกียจคร้านโดยธรรมดาประเพณีบ้านเมือง ถึงจำทำไร่นาสิ่งใด ถ้าแดดร้อนเข้าก็หยุดก่อน ต่อเย็นๆ จึงค่อยทำ เดินทางสายหน่อยก็ต้องหยุด เย็น ๆจึงจะไป ไม่เคยได้ความลำบากเลย ไม่เคยเสียข้าวของสิ่งไรให้ผู้ใด เสียให้ก็แต่หมอนลาวกับใบเมี่ยงบ้างสักเล็กน้อย
>
> (อ้างในเตือนใจ ไชยศิลป์, 2536: 67)

คำกราบบังคมทูลดังกล่าวทำเห็นถึงทัศนคติของชนชั้นปกครองของกรุงเทพฯ ที่มีต่อชาวล้านนา ทัศนคติดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือโดยมองว่าผู้หญิงล้านนา “รักสบาย และเกียจคร้าน” เป็นภาพลักษณ์ที่ยังคงฝังแน่นในความคิดของคนในสังคมตราบจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับรายงานปราบเงี้ยว ของ ร.อ. เพิ่ม(หลวงทวยหาญรักษา) ที่กล่าวถึงภาพของผู้หญิงเหนือว่า

……..……..……..	ในน้ำยมยลสาวลาวสลอน
ยืนยกอกราในสาคร	บ้างลงช้อนกุ้งปลาตามวาริน
ที่ลงน้ำชำระสรีระร่าง	ไม่ระคางขายหน้ารักผ้าซิ่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กลัวเสียสีปี้ป่นเป็นมลทิน ใครจะยินดีดูอดสูเอง

(ร.อ. เพิ่ม(หลวงทวยหาญรักษา), 2515: 82)

ข้อความข้างต้นทำให้เห็นถึงทัศนคติชนชั้นปกครองที่มีต่อหญิงล้านนา มีลักษณะของการดูถูกเจืออยู่ในน้ำเสียง เพราะมีพื้นฐานจากความคิดว่าตนเหนือกว่า ดังนั้นการอาบน้ำของหญิงล้านนาที่ริมแม่น้ำซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันก็กลายเป็นสิ่งที่น่าอดสูยิ่ง ตลอดจนเป็นภาพที่ไม่น่ามองในสายตาของชนชั้นนำกรุงเทพ ฯ ว่า “ใครจะยินดีดูอดสูเอง” และอีกตอนหนึ่งที่ว่า

…….……..…….. สูบบุหรี่อมเมี่ยงมองเมียงหมาย

ดูตุ่ยแก้มแย้มยิ้มพะพริ้มพราย นุ่งซิ่นลายเหลืองรอบแต่ขอบดำ

เดินยกเท้าก้าวย่างกลางถนน ดูกรอมส้นสายตาออกคลาคล่ำ

เสียอย่างเดียวเยี่ยวไม่นั่งหล่อนช่างทำ เห็นให้รำคาญตาทำท่าทาง

(ร.อ. เพิ่ม(หลวงทวยหาญรักษา), 2515: 82)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมระหว่างคนสองกลุ่มคือ ล้านนา และกรุงเทพฯ ซึ่งกรุงเทพฯ เป็นเมืองที่ติดทะเล มีการค้าขายกับตะวันตกและได้รับวัฒนธรรมจากตะวันตก อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและรสนิยมบางอย่างที่คล้ายคลึงกับตะวันตก ซึ่งต่างจากล้านนาที่ส่วนใหญ่เป็นเมืองในหุบเขา ดังนั้น ล้านนายังคงลักษณะความเป็นพื้นถิ่น แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้กรุงเทพฯ ดูแคลนล้านนา นั่นคือ แนวคิดเรื่องความเจริญก้าวหน้า ที่มองว่าการเปลี่ยนแปลงจะนำความเจริญมาสู่สังคม (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2533 : 19-20) ดังนั้นล้านนาที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงถูกมองว่า “ป่าเถื่อน” และ “อันศิวิไลซ์” ผู้หญิงเหนือที่แต่งกายผิดแผกไปจากผู้หญิงกรุงเทพฯ จึงกลายเป็นความล้าหลัง นอกจากนี้รายงานฉบับนี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของชนชั้นนำสยามที่มองหญิงล้านนาว่า “ใจง่าย” ว่า

นิสัยชาวลาวดื้อถือหนัง ไม่เปื่อยพังหมดสิ้นได้ยินเรื่อง

แมงภู่ไปผึ้งมาพาประเทือง ไม่คิดเคืองขุ่นข้องหมองกมล

ทั้งทหารคนใช้ก็ได้สิ้น เลยหากินเก็บรักษ์เป็นภักษ์ผล

(ร.อ. เพิ่ม(หลวงทวยหาญรักษา), 2515 : 83)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อความดังกล่าวทำให้เราเห็นการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของชนชั้นนำของกรุงเทพฯ ที่มีต่อล้านนา ที่มองว่าหญิงล้านนาใจง่ายไม่รักนวลสงวนตัว ว่า “แมงภู่ไปผึ้งมาพาประเทือง ไม่คิดเคืองขุ่นข้องหมองกมล” แมงภู่และผึ้งนั้น เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนผู้ชาย และผู้หญิงเหนือไม่รักนวลสงวนตัวสามารถไปกับชายใดก็ได้ ในถ้อยคำว่า “ไม่คิดเคืองขุ่นข้องหมองกมล” รายงานฉบับดังกล่าวยังสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงเหนือว่าเป็นผู้หญิง “หลายใจ” และ “สำส่อน” ดังข้อความที่ว่า “ทั้งทหารคนใช้ก็ได้สิ้น เลยหากินเก็บรักษ์เป็นภักษ์ผล”

ภาพลักษณ์ของหญิงล้านนาจากรายงานปราบเงี้ยว ของ ร.อ. เพิ่ม(หลวงทวยหาญรักษา) เป็นภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากชนชั้นนำของกรุงเทพฯ ที่มีฐานรากมาจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ระหว่างล้านนาและกรุงเทพ ฯ เป็นประการที่หนึ่ง

ประการที่สองคือ ความเจริญของกรุงเทพฯ อันเนื่องมาจากการติดต่อค้าขายกับตะวันตก มีผลให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกรุงเทพฯ ให้ศิวิไลซ์ โดยมีตะวันตกเป็นแม่แบบ จึงทำให้ช่องว่างระหว่างล้านนา และสยามมีมากขึ้น เพราะล้านนายังคงตัวตนดั้งเดิมอยู่ จึงถูกมองว่าล้าหลัง

ประการสุดท้ายคือความพยายามในการปรับปรุงระบบการปกครองที่มองว่า “กรุงเทพฯ เป็นเจ้า ล้านนาเป็นข้า” ทำให้เกิดการดูถูกดูแคลน ผสานเข้ากับความล้าหลังของล้านนาตามแนวคิดของกรุงเทพฯ ทั้งสามเหตุผลผสานกันจึงก่อให้เกิดความเป็นพวกเขา พวกเราขึ้น

ด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจึงทำให้ชนชั้นนำของสยามสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ หรือผู้หญิงล้านนาตามความเข้าใจของตน โดยอิงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมเป็นสำคัญดังนั้น ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือจึงเป็นภาพลักษณ์ด้านลบทั้งสิ้น รายงานปราบเงี้ยวของ ร.อ. เพิ่ม(หลวงทวยหาญรักษา) จึงสร้างภาพลักษณ์ ความล้าหลัง ไม่มีวัฒนธรรม ใจง่าย และสำส่อนให้กับผู้หญิงเหนือ

ความพยายามในการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง และอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า ทำให้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างให้บิดเบือนไปจากความจริง แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของชนชั้นนำของกรุงเทพฯ ที่มีต่อผู้หญิงเหนือ และภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างในยุคนี้คือ ภาพของผู้หญิงเกียจคร้าน รักสบาย และใจง่าย ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือจนถึงปัจจุบัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 วรรณกรรม และสื่ออื่นที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรม เป็นเครื่องมืออีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ด้วยการแสดงผ่านการใช้ภาษาของตัวบท ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึง วรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ 5 เรื่อง ดังนี้

2.2.1 ขุนช้างขุนแผน

2.2.2 สาวเครือฟ้า

2.2.3 บัวบาน

2.2.4 สี่แผ่นดิน

2.2.5 ภาพยนตร์

2.2.1 ขุนช้างขุนแผน

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนนี้ เป็นนิยายพื้นบ้านของสุพรรณบุรี มีหลักฐานอยู่ ในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า แต่งเป็นบทกลอนสำหรับขับเสภา เมื่อมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่มีผู้แต่งไว้ตั้งแต่งสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น เหลืออยู่เพียงบางตอนเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรด ฯ ให้กวีหลายท่านช่วยกันแต่งเพิ่มเติมขึ้น เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ให้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือหลายตอน และสะท้อนทัศนคติของชนชั้นนำของกรุงเทพฯ ที่มีต่อล้านนา เช่น

สาวแก่แออัด นัดกันออกทุ่ง เที่ยวเก็บผักบุ้ง จับกุ้งจับปลา
หอยโข่งหอยขม งมใส่ตะกร้า ขึ้นบนคันนา มองหารูปู
ขุดตุ่นขุดหนู ขุดรูดักแย้ ฉวยด้วงดักแด้ เที่ยวแหย่รูบึ้ง
จับกบขาเหยียด จับเขียดจับอึ่ง สิ้นไต้ใบหนึ่ง เป็นครึ่งค่อนข้อง
เอามาแจ่วมาพล่า แจ่วห้าแจ่วบอง จะไปเวียงใต้ ของไม่เคยท้อง
กินเผ็ดกินจืด ท้องปืดท้องป่อง ท้องขึ้นท้องพอง จะลงท้องตายเอย

(ขุนช้างขุนแผน : 751)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงล้านนาที่ปรากฏผ่านข้อความดังกล่าวทำให้เราเห็นถึง ทัศนคติของคนสยามที่ดูแคลนหญิงล้านนาในด้านอาหาร เป็นคนมีวัฒนธรรมในการกินราวกับชาวป่า ไม่เคยกินอาหารจาก “เวียงใต้” จากข้อความนี้ทำให้เราเห็นกระบวนการทำให้เป็นชายขอบ โดยใช้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วัฒนธรรมด้านการบริโภค สร้างความเป็นอื่นให้กับชาวล้านนา ว่ามีลักษณะการกินที่ยังไม่เจริญ ต่างจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางมีความเจริญกว่าชาวล้านนา จึงเป็นความชอบธรรมอย่างยิ่งที่กองทัพจากกรุงเทพฯ ที่จะเข้ามาปราบปราม ชาวล้านนาเพื่อยกระดับให้มีความเจริญเหมือนกับวัฒนธรรมของส่วนกลาง ในขณะเดียวกันผู้หญิงเหนือก็ถูกมองว่าล้าหลังไร้ความเจริญเร่อร่าหยาบคาย ไม่มีคุณสมบัติของแม่ศรีเรือน ดังที่นางวันทองได้กล่าวกับนางลาวทองซึ่งเป็นหญิงล้านนาว่า “ทุดอีลาวชาวป่าขึ้นหน้าลอย แม่จะต่อยเอาเลือดลงล้างตีน” (ขุนช้างขุนแผน : 235)

วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ยังสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ อีกด้านหนึ่ง คือ ไม่รักนวลสงวนตัว ว่า

จึงทักทายแน่นายที่เดินหลัง ไม่เอิ้นมั่งนิ่งตะบึ้งตะลึงหลง
อยากได้อะไรมั่งก็นั่งลง แล้วยื่นส่งดอกไม้ให้พลายงาม
เจ้าพลายรับจับมือรื้อสะกิด นางลาวบิดเบือนสะบัดประหวัดหวาม
บ้านเฮือนเพื่อนอยู่ใดอยากได้ความ จะใคร่ตามหนุ่มน้อยไปแนบนอน

(ขุนช้างขุนแผน : 676)

ข้อความดังกล่าวทำให้เราเห็นถึงทัศนคติของชนชั้นสูงของกรุงเทพฯ ที่มีต่อหญิงล้านนา ว่าเป็นคนใจง่ายไม่รักนวลสงวนตัว เป็นหญิงปากกล้าที่เห็นหนุ่มรูปงามเดินผ่านก็ “ทอดสะพาน” โดยให้สิ่งของจนในที่สุดขอมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับฝ่ายชายว่า “จะใคร่ตามหนุ่มน้อยไปแนบนอน” ลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ในสังคมล้านนาที่มีการยึดถือจารีตประเพณี โดยเฉพาะการถือ “ผีปู่ย่า” ที่ค่อนข้างเคร่งครัด อีกทั้งการรักนวลสงวนตัวของหญิงล้านนานั้นถูกพร่ำสอนผ่านระบบครอบครัว สังคม ส่วนหนึ่งอาศัยวรรณกรรมเป็นเครื่องมือ โดยให้ภาพผู้หญิงดี และสิ่งที่ผู้หญิงที่ดีควรปฏิบัติ ตลอดจนสิ่งที่ควรละเว้น เช่น ค่าวซอเรื่องเจ้าสุวัตร์ ค่าวอุธาหรณ์ โคลงวิทูรสอนโลก คำสอนพระยามังราย ค่าวซอเรื่องจั๋นต๊ะมา ดังนั้นข้อความข้างต้นจึงเป็นเพียงจินตนาการของผู้แต่ง การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบดังกล่าวนำไปสู่ทัศนคติการเป็นโสเภณีของผู้หญิงเหนือในยุคต่อมา (ภักดีกุล รัตนา,2543: 44)

ขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีที่ถูกสร้างขึ้นในภาวะสงคราม นั่นคือสงครามระหว่างล้านนาและอยุธยา ในรัชกาลของพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนา และสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา การสงครามในช่วงนั้น ล้านนาคือศัตรูของกรุงศรีอยุธยา ฉะนั้นความรู้สึกเคียดแค้นอันเกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองจึงส่งผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ โดย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แสดงผ่านตัวละครสำคัญได้แก่ลาวทอง และสร้อยฟ้า (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ(บรรณาธิการ), 2546 : 85) ซึ่งต่างจากความเข้าใจในคำว่า “ลาว” ของชนชั้นสูงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จากวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ลิลิตยวนพ่าย หรือโคลงยวนพ่าย เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงการรบพุ่งระหว่างสองอาณาจักร คือ ล้านนา และกรุงศรีอยุธยา เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่เหนือเมืองกำแพงเพชร วรรณกรรมเรื่องนี้มีการใช้คำเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสองชาติพันธุ์คือ ล้านนาและกรุงศรีอยุธยา โดยจะเรียกล้านนาว่า “ลาว” คำว่าลาวที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้มิได้มีนัยะในการดูแคลนทางชาติพันธุ์แต่อย่างใด แต่มีไว้เพื่อจำแนกคนสองชาติพันธุ์ออกจากกัน หากพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปการจำแนกคนทั้งสองกลุ่มดังกล่าวสร้างความแตกต่างอย่างชัดเจน เพื่อเล็งผลทางการเมืองเป็นสำคัญ เพราะวรรณกรรมเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ยอพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถให้เหนือกว่า ล้านนาซึ่งเป็นขั้วอำนาจที่ตรงกันข้าม ทั้งสองฝ่ายมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของกองกำลังทหาร และมีความสามารถในการครอบครองทรัพยากรเทคโนโลยีที่ไม่ต่างกันมากนัก เนื่องจากฝ่ายอยุธยาเป็นผู้สร้างวรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้นมา ดังนั้นอยุธยาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความเป็นอื่น หรือสร้างความเป็น “พวกเขา” และ“พวกเรา” ให้เกิดขึ้น ดังนั้นคำว่า “ลาว” จึงหมายถึงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีความต่างด้านวัฒนธรรมซึ่งมีฐานะเป็นทั้งคู่ค้าและคู่สงคราม ด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้เองที่สร้างความแปลกแยกทางความคิดระหว่างคนทั้งสองกลุ่มซึ่งต่างเป็นชาติพันธุ์ไท ด้วยกัน

ล้านนาในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น หลังจากเจ้านายฝ่ายล้านนาที่ขอกำลังการสนับสนุนจากกรุงเทพฯ เพื่อขับไล่อิทธิพลของพม่าที่ครอบงำบริเวณแถบนี้ และการอาศัยอำนาจของสยามเพื่อสร้างความยอมรับในกลุ่มเชื้อเจ้าเจ็ดตน ตลอดจนการยอมรับอำนาจของกรุงเทพฯ โดยการถวายบรรณาการแก่สยาม (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2539: 8) อันหมายถึงการยอมรับอำนาจของสยาม แม้ว่าการถวายบรรณาการในความเข้าใจของล้านนานั้นอาจหมายถึงการแสดงออกซึ่งไมตรีในฐานะมิตรประเทศ แต่ในสายตาของสยามหมายถึงความเหนือกว่า โดยเฉพาะอำนาจอันชอบธรรมในการโปรดเกล้าฯ เพื่อแต่งตั้งผู้ปกครอง ดังนั้นคำว่าลาวในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้เปลี่ยนแปลงความหมายไป เดิม “ลาว” หมายถึง กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีความต่างด้านวัฒนธรรมมีฐานะเป็นทั้งคู่ค้าและคู่สงคราม ทั้งสองอาณาจักรมีความเสมอกันในด้านอำนาจการปกครอง แต่ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กรุงเทพฯ มีความเหนือกว่าด้านอำนาจในการปกครอง และล้านนาได้เป็นประเทศราชของกรุงเทพฯ ที่ต้องถวายบรรณาการแก่กรุงเทพฯ ทุก 3 ปี (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2539: 8) ดังนั้นในสายตาของกรุงเทพฯ อาณาจักรล้านนาจึงมีฐานะที่ “ด้อย” กว่าตน ทัศนคติดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ ภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือที่ปรากฏในงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วรรณกรรมนั้น พบได้จากวรรณกรรมหลายเรื่อง ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการจารึก โคลงภาพต่างภาษา ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯกับประเทศต่างๆ กล่าวถึงคน “ยวน” หรือซึ่งหมายถึงล้านนา ดังนี้

เยียภาพยวนพ่ายครั้ง คราวกรุง เก่าแฮ
คือชาติหริภุญไชย ชื่ออ้าง
เขามักสักขาพุง ดำดุจ ม่านนา
สองโสตใส่ต่างเนื้อ แปดทอง
ชมพูโพกเกล้าสุด สุกสี
สวมใส่วลัยสอง หัดถ์ฟ้อน
โคลงซอถ่อปรีดี ตามประเทศ
บ่เหนื่อยหนุ่มเถ้าอ้อน แอ่วสาว

(สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณธิการ), 2546: 41)

จากโคลงข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการมองภาพของชนชั้นสูงกรุงเทพฯที่มีต่อชาวล้านนา ดังที่กล่าวไปแล้วว่ากรุงเทพฯกับล้านนามีความสัมพันธ์เป็นทั้งคู่ค้าและคู่สงคราม ดังนั้นจึงมีการกล่าวถึงสงคราระหว่างพระเจ้าติโลกราชกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง โคลงยวนพ่าย จะเห็นได้ว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงก่อนการปฏิรูปการปกครองนั้น ชนชั้นสูงของกรุงเทพ ฯ มองคนล้านนาว่าเป็นเพียงกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมที่ต่างจากตน จากโคลงข้างต้นจะจำแนกคนล้านนาออกจากคนกรุงเทพฯ ด้วยการแต่งกายเป็นหลัก และมิได้มีนัยะในการดูแคลนทางชาติพันธุ์แต่อย่างใด เช่นเดียวกับ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ที่เล่าถึงความหลายหลายของกลุ่มคนที่เข้ามาค้าขายกับกรุงเทพฯ ว่ากรุงเทพมีเป็นเมืองที่มีความหลายหลายทางชาติพันธุ์ที่มีผู้กล่าวกันว่าเป็นเมืองออก12 ภาษาซึ่งเรื่องนี้ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ได้กล่าวถึงภาษาต่าง ๆไว้ว่า

ไทยภาษา ๑ ลาวภาษา ๑ ลาวน้ำหมึกภาษา ๑ ลาวลื้อภาษา ๑ ลาวเงี้ยวภาษา ๑ ลาวทรงดำภาษา ๑ ลาวทรงขาวภาษา ๑

(สุจิตต์ วงษ์เทศ(บรรณธิการ), 2546: 61)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อความข้างต้นทำให้เราทราบว่าคำว่า “ลาว” เป็นคำที่ใช้เรียกคนที่ต่างวัฒนธรรมกับตน เป็นการใช้ปะปนกันระหว่างคนล้านนา ผู้คนที่ถูกกวาดต้อนมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง แต่จากการจำแนกชาติพันธุ์ในตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์นี้ ใช้ภาษาเป็นเกณฑ์ในการจำแนก

หากพิจารณาในภาพรวมทั้งโคลงภาพต่างภาษา และ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ล้วนแต่มองคนล้านนาในมิติของคนต่างวัฒนธรรม แต่หากพิจารณาในระดับข้อความจะพบว่ามิได้มีนัยะของการดูแคลนแต่อย่างใด เพียงแต่มองว่า คนล้านนาต่างจากคนกรุงเทพฯ เพราะการแต่งกาย และภาษาที่ต่างกันเท่านั้น

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เข้าใจความสัมพันธ์อันซับซ้อนที่มีผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ นั่นคือความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสองอาณาจักรในฐานะคู่สงคราม ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นในชั้นหลัง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางการเมืองนี้เอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้มีการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่ผู้หญิงเหนือ จนทำให้ อ.ไชยวรศิลป์ นักเขียนสตรีชาวล้านนาที่มองเห็นปัญหาและต้องออกมา “แก้ภาพลักษณ์” ให้แก่ผู้หญิงเหนือ

2.2.2 สาวเครือฟ้า

การสร้างตำนานรักของผู้หญิงเหนือของนักประพันธ์ภาคกลางนั้นเกิดขึ้นจากการคมนาคมจากส่วนกลาง ที่ได้นำข้าราชการและนักธุรกิจจากกรุงเทพฯ เข้ามาในล้านนา บุคคลที่มีความสามารถด้านการประพันธ์ย่อมเกิดแรงบันดาลใจจากสภาพแวดล้อมใหม่ นำไปเขียนเป็นนวนิยาย ที่รู้จักกันมากคือเรื่องสาวเครือฟ้า (วิถี พานิชพันธ์, 2548: 95) ภาพลักษณ์ของหญิงเหนือที่ได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอนั่นคือ ภาพลักษณ์ของ “สาวเครือฟ้า” ที่มองผู้หญิงล้านนาว่าเป็นสาวงามซื่อบริสุทธิ์ เปรียบดังดอกไม้ริมทางที่ผู้ชายจะหลอกดมแล้วทิ้งไปก็ได้ (จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น, 2535: 7) ข้อควรพินิจอีกประการหนึ่งนั่นคือ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือด้าน “ความสวยงาม” ก่อนหน้านี้ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน หรือรายงานปราบเงี้ยว จะไม่เน้นการมองผู้หญิงเหนือว่ามีความงามแต่อย่างใด จะกล่าวถึงลักษณะการแต่งการโดยทั่วไป ต่างจากสาวเครือฟ้า ที่กล่าวถึงความสวยงามตามธรรมชาติ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538: 180-185) พุทธศักราช 2453 เป็นระยะเวลาที่ กรุงเทพฯ ได้สร้างภาพซ้อนทับภาพลักษณ์ของผู้หญิงล้านนาที่เป็น “ลาว” โดยภาพที่ถูกสร้างขึ้นคือภาพของ “สาวเครือฟ้า” ที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์นำเค้าโครงเรื่องมาจากอุปรากรเรื่อง มาดามบัตเตอร์ฟลาย ของปุชินี ซึ่งต้นฉบับเป็นบทละครร้อง ว่าด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เรื่องราวของหญิงสาวที่ชื่อโจโจซัง ผิดหวังในรักกับนายเรือเอกพิงเคอร์ตัน ทหารอเมริกัน โดยทรงแต่งเป็นละครร้อง ทรงเปลี่ยนให้ตัวละครเอกฝ่ายชายจาก “ฝรั่ง” เป็น “ไทย” และเปลี่ยนตัวละครเอกฝ่ายหญิงจาก “ญี่ปุ่น” เป็น “ล้านนา” ทรงกล่าวไว้ว่า “ เลียนเรื่องคอมิกออบรา ฝรั่งเศสที่ลือชื่อมาดามบัดเตอไฟล ได้จากหนังสือไกลบ้าน” (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2506: 1) บทละครดังกล่าวได้ให้ภาพผู้หญิงเหนือว่าเป็นลาว จากข้อความที่ใช้ในการบรรยายฉากรูปสวนดอกไม้ในบ้านลาว หน้าเรือนในนครเชียงใหม่ ตัวละครมีสาวเครือฟ้าที่นั่งในสวน สาวคำเจิดบ่าว กำลังแต่งต้นไม้ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2506: 8) การกำหนดตัวละครในบทละครเป็นการตอกย้ำความเหนือกว่าของกรุงเทพ ฯ ภาพของสาวเครือฟ้า คือผู้หญิงที่ยึดมั่นในความรัก อันเป็นภาพลักษณ์ใหม่ที่ชนชั้นสูงสร้างขึ้นให้กับผู้หญิงล้านนา(ภักดีกุล รัตนา, 2543: 122) ตอนท้ายของเรื่องสร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้ชมเป็นอย่างมาก ดังเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่พระราชายา เจ้าดารารัศมี ลงวันที่ 24 เมษายน ร.ศ. 128 ความว่า “สังเกตดูความนิยมของคนชั้นหลังนี้ เห็นจะนิยมเรื่องสาวเครือฟ้ายิ่งกว่าเรื่องอื่น ๆ จนได้รับหนังสือไปรสนีย์ขอให้เล่นซ้ำในวิกนี้(...)แต่ข้อสำคัญที่สุดอีนางพร้อมเป็นสาวเครือฟ้า เข้ามาเล่นในวังเมื่อเชือดคอตายได้รางวัลครั้งเดียว 100 บาท” (อ้างในสงวน โชติสุขรัตน์, 2535: 66)

ฉากที่สาวเครือฟ้าเชือดคอตายที่กล่าวในพระราชหัตถเลขา ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ดังข้อความในบทละครว่า

> โผผาวิ่งหา คว้ามีดหมอ ของคุณพ่อ ตั้งจิตร์อธิษฐาน มีทองคร่ำจำจารึกโบราณ เสียชีพอย่า เสียชื่ออ่าน กระจ่างตัว โอ้เครือฟ้า ครานี้ สิ้นที่หวัง ขอลาโลก โศกสั่ง ถึงหูผัว เมียอาภัพ คับชีวัน ประหวั่นรัว ขอลาบัว บาทพี่ หนีไป คอยดู อยู่กับพ่อ รอพี่ เพราะชาตินี้วาสนา หาถึงไม่ จวบลุพระ อมฤตย์ สุราลัย เกิดชาติไหน ขออยู่ เป็นคู่กัน พี่มีดขาโปรดพาเครือฟ้าหนี จากโลกนี้ นิราศชู้ สู่สวรรค์ พิลาปรบ จบคำ เจ้ารำพรรณ มือเจ้าสั่น กำมีด จะกรีดคอ เหลียวซ้าย และขวา ผวาวิ่ง เหมือนผีสิงห์ เสียวไส้น่าใจฝ่อ พี่พร้อมจ๋า เครือฟ้า ลาละน้อ ปากพูดจ้อ ตาก็จ้อง เข้าห้องใน พอคอเหวอะ มีดเลอะ เลือดตกเปรี้ยง ก็แว่วเสียงผัวเรียก สำเนียกได้ แค้นก็แค้น รักก็รัก สลักใจ เหลืออาลัย แล้วคลาน ซานออกมา โลหิตไหล กายสั่น อยู่ริกริก เหงื่อซิกซิก ซมซวน กำสรวลหา หน้ามืดหวิง จวนจะถึง ทวารา สาวเครือฟ้า สิ้นชีวาตม์ ขาดใจเอย
>
> (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2506: 40)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพลักษณ์ของสาวเครือฟ้าเป็นภาพที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชม แต่ก็มีนัยะสำคัญที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ใจง่าย ประชดสามีด้วยความตาย และต้องจบชีวิตลง อ.ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ในเรื่อง ประทีปเหนือธารพิงค์ ว่า

> ชาวใต้มีแต่เหยียดหยามพวกเราชาวลานนาไทยมากเกินไป (…)ไทยใต้แทบทุกคนเห็นไทยลานนาเป็นคนป่าเถื่อน โง่ สกปรก พยายามที่จะให้ประชาชนทางภาคเหนือตั้งแต่ แพร่ น่าน เชียงราย ลำปาง และลำพูน ตลอดจนเชียงใหม่ เป็น ‘ลาว’ ทั้งหมด(…)มาถึงสมัยละครร้องกำลังเฟื่องฟู ก็ยัง มีบ่อย ๆ ที่ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครของเขาในบทบาทสาวเหนือที่มีอะไรๆ น่าทุเรศทุกอย่าง ตั้งแต่ความใจง่ายไปจนถึงการฆ่าตัวตาย
>
> (ประทีปเหนือธารพิงค์: 606)

เนื่องจากบทละครดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจึงได้รับความสนใจจากผู้ผลิตละครและภาพยนตร์นำมาสร้างใหม่หลายครั้ง อาทิ ภาพยนตร์สาวเครือฟ้า ฉบับ พ.ศ. 2495 กำกับโดย มารุต นำแสดงโดย วิไลวรรณ วัฒนพานิช, ชลิต สุเสวี ต่อมาได้มีการแต่งเติมเพิ่มบทบาทให้เรื่องสาวเครือฟ้าได้แตกแขนงยืดยาวออกไป จึงมีสาวเครือฟ้าสร้างใหม่อีกหลายภาค พ.ศ. 2498 เรื่อง ลูกเครือฟ้า พ.ศ. 2503 เรื่องปีศาจเครือฟ้า ขณะที่ต้นเรื่องเดิมคือ สาวเครือฟ้าได้รับความสนใจและนำมาสร้างใหม่อีกหลายครั้ง นักแสดงนำได้รับรางวัลตุ๊กตาทองด้านการแต่งกาย จึงทำให้การแต่งกายของสาวเครือฟ้าเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ต่อมา พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรมงคลการ นำเรื่องนี้กลับมาสร้างอีกครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2523 ใช้ชื่อเรื่องว่าเครือฟ้า นำแสดงโดย สุพรรษา เนื่องภิรมย์ นิรุตต์ ศิริจรรยา และวิยะดา อุมารินทร์ นอกจากนี้ละครเรื่องสาวเครือฟ้ายังได้รับการเผยแพร่ทางโทรทัศน์ ดังที่ อ.ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว ว่า “อ้อ! เคยเห็นในภาพยนตร์เรื่องสาวเครือฟ้าครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” (จากฟากฟ้า: 270) การสร้างภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวได้มีการแต่งเพลงประกอบ ซึ่งได้รับความนิยม และมีผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ดังเนื้อเพลงว่า

> หมู่เฮาเอยข้าเจ้าจะเผยถ้อยวาที
> ก่อนเคยมีสาวงามที่ชื่อเครือฟ้า
> ผู้ชายชาวใต้แอ่วมาชื่อนามว่าร้อยตรีพร้อม
> ได้เครือฟ้าชมสมอุราคมดอม
> แล้วก็จากไปทิ้งให้สาวตรอม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สาวซื่อบ่ยอมผูกพันชายใด
สาวเหนือจ๋าร้อยตรึกลับมาเชียงใหม่
พร้อมด้วยเมียรักร่วมใจเธอชื่อจำปาหน้าผ่องใส
มาก่อวิวาทให้บาดใจเครือฟ้าหาใครจุนเจือ
สิ้นวาสนาสาวเอยเครือฟ้าจึงลาตาย
ชีพวางวายถือความสัตย์ไว้ยิ่งเหลือ
นี่คือน้ำใจชาวเหนือดุจเกลือรักษาความเค็ม
โอ้หนุ่มใต้อย่าใช้ความรักเป็นเกณฑ์
รูปหล่อปากหวานละลานละเลนเห็นหญิงเป็นเกมแห่งการกีฬา
สาวเหนือจ๋าข้าเจ้าจะเตือนสาวว่า
สงวนใจเอาไว้บ้างหนาใจอ่อนเกินไปจะหมดท่า
ดังแม่ปิงไหลไม่กลับมาดังสาวเครือฟ้าอาดูร

เนื้อเพลงดังกล่าวได้เพิ่มบทบาทด้านลบให้แก่ จำปา คู่หมั้นของร้อยตรีพร้อมดังเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า “พร้อมด้วยเมียรักร่วมใจ เธอชื่อจำปาหน้าผ่องใส มาก่อวิวาทให้บาดใจ เครือฟ้าหาใครจุนเจือ” ข้อความดังกล่าวแตกต่างจากต้นฉบับเดิม

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึง การแพร่กระจายของ “สาวเครือฟ้า” ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านหลายช่องทาง เช่น ละครร้อง ละครเวที ภาพยนตร์ บทละครร้อง เพลง และละครโทรทัศน์ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า “สาวเครือฟ้า” ได้กลายเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญของผู้หญิงเหนือ การนำเรื่องดังกล่าวมาสร้างใหม่แต่ละครั้งมีการเพิ่มบทบาทให้แก่สาวเครือฟ้า อีกทั้งเพิ่มบทบาทของเมียและแม่ของร้อยตรีพร้อมให้มากขึ้นกว่าต้นฉบับที่เป็นบทละครร้อง ลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือเป็นอย่างมากเป็นภาพลักษณ์ที่ฝังอยู่ในความคิดของคนจนกลายเป็นสถาบันที่ครอบงำความคิดของคนในสังคมอย่างกว้างขวาง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2.3 บัวบาน

ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่กรุงเทพฯ รับรู้อีกอย่างหนึ่งนอกจากสาวเครือฟ้านั่นคือภาพลักษณ์ของ “บัวบาน” สาวชาวเหนือที่ต้องตายด้วยความรัก มีเรื่องเล่าที่กล่าวถึงตำนานดังกล่าวหลายสำนวน เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึง การแพร่กระจายของตำนานดังกล่าวได้เป็นอย่างดี วังบัวบานเป็นชื่อวังน้ำที่อยู่เบื้องล่างผาสูงบริเวณเหนือน้ำตกห้วยแก้ว ซึ่งอยู่ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ วังน้ำนี้เดิมเรียกว่า "วังกุลา" ด้วยมีเรื่องเล่ามาก่อนว่ามี " กุลา"ซึ่งหมายถึงแขกคนหนึ่งพลัดตกลงไปตายในวังน้ำแห่งนี้ วังน้ำที่เกิดเหตุจึงได้ชื่อดังกล่าว ทั้งนี้ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ นักเขียนสารคดีเชิงบันทึกเหตุการณ์กล่าวไว้ว่ามีการเปลี่ยนชื่อ เป็น “วังบัวบาน” เมื่อ พ.ศ.2487 จากการศึกษาพบว่า อุดม รุ่งเรืองศรี ได้เขียนถึง “บัวบาน” ไว้ในเวปไซต์ lannaworld.com มีทั้งสิ้น 4 สำนวน และในวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชาวไทยวน บ้านคลองน้ำไหล จังหวัดกำแพงเพชร ของ สุธาทิพย์ สว่างผล อีก 1 สำนวน โดยสามารถสรุปความได้ดังนี้

สำนวนที่ 1

บัวบานมีอาชีพเป็นครูสอนในโรงเรียนดาราวิทยาลัย โรงเรียนซินเซิง โรงเรียนฮั่วเคี้ยว และโรงเรียนฮั่วเอง ครูบัวบานมีคนรักเป็นนายทหารรักษาพระองค์ ต่อมาถูกทหารดังกล่าวสลัดรัก บัวบานจึงเสียใจมากและได้ตัดสินใจฆ่าตัวตายโดยการกระโดดลงไปในวังน้ำแห่งนั้น

สำนวนที่ 2

บัวบานคนสวยเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนวัดฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง เชียงใหม่ ครั้งนั้นได้มีทหารหน่วยราบจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาตั้งอยู่ที่วัดฟ้าฮ่ามด้วย นายร้อยตรีหนุ่มรูปงามในกองทหารนั้นได้พบกับครูบัวบานคนสวยบ่อยครั้งเข้าก็สนิทสนมแล้วกลายเป็นคู่รักและได้เสียกันขึ้น ต่อมานายร้อยตรีผู้นั้นกลับลงไปกรุงเทพฯ ตามคำสั่งพร้อมกับคำสัญญาว่าจะขึ้นมาแต่งงานกับครูบัวบานคนงาม แต่คำสัญญานั้นลงท้ายก็กลายเป็นคำลวงเพราะนายร้อยตรีนั้นมีภรรยาอยู่แล้ว ครูบัวบานรออยู่นานจนผิดสังเกตและเห็นว่าครรภ์โตมากขึ้น เมื่อแน่ใจว่าตนถูกหลอกแน่แล้วจึงตัดสินใจไปกระโดดน้ำตาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สำนวนที่ 3

บัวบานเป็นสมาชิกของตระกูลและครอบครัวของผู้มีชื่อเสียงดี ฐานะดี จบการศึกษาจากโรงเรียนฝรั่งที่มีชื่อในเชียงใหม่ แล้วได้เป็นครูสอนที่โรงเรียนนั้น บัวบานมีความสัมพันธ์ฉันคนรักกับครูประชาบาลคนหนึ่งและมีความสัมพันธ์อันลึกซึ้ง เมื่อครูบัวบานตั้งท้องแล้วก็ได้นัดครูประชาบาลคนรักไปตกลงกันในที่ปลอดคนแห่งหนึ่งบนห้วยแก้ว ครูบัวบานขอให้จัดแต่งงานเสียเพื่อมิให้เป็นที่อับอายแก่ชาวบ้านและเพื่อเห็นแก่ทารกในครรภ์ หลังจากที่ต่างก็ให้เหตุผลกันเป็นเวลานาน ครูประชาบาลก็สรุปว่าตนยังไม่อาจด่วนทำอะไรลงไปได้เพราะมีลูกเมียอยู่แล้ว ครูบัวบานไม่อาจทนฟังต่อไปได้จึงผละจากแล้ววิ่งหนีไปโดยไม่ใส่ใจระมัดระวังในเส้นทาง และได้พลาดตกจากหน้าผาลงสู่ “วัง กุลา” เสียชีวิตโดยไม่อาจช่วยได้ทัน

สำนวนที่ 4

มีปลัดอำเภอหนุ่มรักกับลูกสาวคหบดีชื่อบัวบานและได้หมั้นหมายกันไว้โดยที่ไม่มีผู้ใดขัดข้อง แต่อุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะปลัดอำเภอเป็นทาสการพนันทุกชนิด ทำให้เกิดหนี้สินจนต้องยักยอกเงินของทางราชการไปใช้หนี้และเล่นการพนันด้วย ต่อมาได้ขอเงินจากบัวบานว่าจะไปใช้หนี้ราชการ แต่กลับนำไปเล่นการพนันอีกจนหมด จากนั้น ปลัดอำเภอหนุ่มได้นัดบัวบานไปสารภาพผิดที่หน้าผา แต่ทั้งคู่กลับทะเลาะกันอย่างรุนแรงจนบัวบานทนไม่ได้จึงกระโดดหน้าผาตาย

สำนวนที่ 5

สุธาทิพย์ สว่างผล ได้สัมภาษณ์ นายแว่น คำปวง ชาวบ้านบ้านคลองน้ำไหลจังหวัดกำแพงเพชร เกี่ยวกับตำนานเรื่องวังบัวบาน ในวิทยานิพนธ์สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชาวไทยวน บ้านคลองน้ำไหล จังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ.๒๕๓๑ ว่า วังบัวบานเป็นเรื่องของสาวเหนือกับหนุ่มกรุงเทพฯ พ่อแม่กีดกันไม่ให้แต่งงาน ทั้งสองจึงพากันไปตกลงที่ห้วยแก้ว เมื่อตกลงกันไม่ได้จึงลงความเห็นว่าควรตายพร้อมกัน ทั้งสองจึงพากันโดดหน้าผาตาย สถานที่แห่งนั้นจึงเรียกว่าวังบัวบาน

จากเรื่องของบัวบานทั้ง 5 สำนวนข้างต้น มีความแตกต่างบ้างในรายละเอียดเพียงแต่สิ่งที่ตรงกันทุกสำนวนนั่นคือ บัวบานเป็นผู้หญิงเหนือ ต้องตายเพราะความรักอันเกิดจากผู้ชายกรุงเทพฯ เรื่องดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก นครพิงค์ภาพยนตร์ นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่องวังบัวบาน และมีเพลงประกอบภาพยนตร์ชื่อ “วังบัวบาน” ดังเนื้อเพลงว่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ร้อนลมหน้าแล้ง ใบไม้แห้งร่วงลอย
หล่นทยอยเกลื่อนตา ไหลตามกระแสน้ำพา
ลอยมาทั้งกลีบดอกไม้ จากหุบผาไหลมาสู่ในวังน้ำ
สุสานเทวีผู้มีความช้ำ เหนือใคร ดอกไม้ใบไม้ไหลมา
คล้ายพวงหรีดร้อยมาลา ไหลมาบูชาบัวบาน
น้ำวังนี้หนอ เป็นที่ก่อเหตุการณ์ ที่บัวบานฝังกาย
ยึดเอาเป็นหอเรือนตาย รองกายไว้ด้วยแผ่นน้ำ
จากหุบเขาแนวไพรสู่ในเวียงฟ้า
ฝากไว้เพียงชื่อเลื่องลือเนิ่นช้า
ฝังจำฝากคำสัตย์นำนึกตรอง
หลงทางสุดหวังคืนครอง หลงตัวจำต้องลาระทม
เอาวังน้ำไหลเย็น นี่หรือมาเป็นเมรุทอง
เอาน้ำตกก้องเป็นกลองประโคม
เอาเสียงจักจั่นลั่นร้องระงม เป็นเสียงประโลมร้องต่างแตรสังข์
เพดานนั้นเอาเมฆฟ้า ภูผานั่นต่างม่านบัง
ประทีปแสงจันทร์ใสสว่าง อยู่เดียวท่ามกลางดงดอย

เพลง “วังบัวบาน” ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากความไพเราะของเนื้อร้องและทำนอง เพลงดังกล่าวได้สร้างภาพลักษณ์ของความใจง่ายของผู้หญิงเหนือด้วยถ้อยคำที่ว่า “หลงทางสุดหวังคืนครอง หลงตัวจำต้องลาระทม” ภาพลักษณ์ของบัวบานได้ตรึงตราอยู่ในความตระหนักของคนในสังคมด้วยการนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ในชื่อเรื่อง “วังบัวบาน” โดยฉายครั้งแรกที่ศาลาเฉลิมกรุงเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2525 นวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ ดังนี้ “นี่เกิดอะไรขึ้นกับนายรึ หรือเกิดมีวิญญาณของแม่บัวบานหวานใจนั่นเข้ามาสิง (….)ไปพูดพาดพิงทำไมกับคนที่ตายไปนานแล้ว ถ้ายังอยู่ป่านนี้ก็น่าจะเป็นคุณน้าเราได้สบาย หรืออาจเป็นคุณแม่ด้วยซ้ำ” (จากฟากฟ้า: 39)

ภาพของบัวบานได้กลายเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่ใจง่าย และไร้เดียงสาหลอกได้ง่าย และภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นที่รับรู้ในสังคมวงกว้าง จนกลายเป็นภาพลักษณ์อันถาวรของผู้หญิงเหนือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2.4 สี่แผ่นดิน

นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน เป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่มีการกล่าวถึง “ผู้หญิงเหนือ” ผลงานของพลตรีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช แม้จะเป็นงานเขียนระยะหลัง แต่ความคิดเรื่องความเป็นลาว ยังคงสืบทอดและแฝงฝังในสังคมไทยอย่างชัดเจน แม่พลอย ตัวละครเอกในเรื่องซึ่งเป็นตัวแทนความคิดของชนชั้นสูงของกรุงเทพฯ พูดถึงการนุ่งผ้าซิ่นซึ่งเป็นพระราชนิยมในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ตายจริง นี่คุณเปรมเห็นฉันเป็นลาวมาตั้งแต่เมื่อไร” (สี่แผ่นดิน, 2543: 238) และอีกตอนหนึ่งที่ว่า “ท่านโปรดอะไร ก็โปรดได้ ฉันไม่ว่าเลย แล้วอยากจะทำตาม แต่ทำไมต้องมาโปรดให้ฉันนุ่งผ้าซิ่นเป็นลาวไปก็ไม่รู้ กรรมเวรแท้ ๆเลยทีเดียว” (สี่แผ่นดิน, 2543: 238) นวนิยายสี่แผ่นดินยังเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้ทราบถึงทัศนคติที่มีต่อผู้หญิงเหนือ ซึ่งเป็นการตอกย้ำความต่างทางด้านชาติพันธุ์ ถึงอย่างไรก็พบลักษณะของการประนีประนอม แสดงถึงความเท่าเทียมกันในเชิงรูปแบบเพื่อสนองอุดมการณ์ของรัฐชาติให้รับรู้โดยผ่านคำพูดของคุณเปรม ซึ่งเป็นตัวแทนของระบบราชการที่พยายามจะมองข้ามพรมแดนแห่งความต่าง แต่มิได้เป็นไปเพื่อความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง แต่แฝงไปด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความเป็นเอกภาพของรัฐชาติ “ลาวกาวอะไรกันที่ไหนแม่พลอย คุณเปรมพูดเหมือนรำคาญ “คนทางเหนือเขาก็อยู่ในประเทศสยามอย่างเดียวกับเรา เขาก็เป็นคนไทยเหมือนกับเราๆ นี่แหละ แม่พลอยพูดเป็นคนโบราณไปได้ อะไรของเขาดีเราก็ควรจะเอามาใช้ จะไปมัวกระดากกระเดื่องอยู่ทำไม” (สี่แผ่นดิน, 2543: 238)

เครื่องแสดงถึงความเหนือกว่าของสยามที่มีต่อล้านนา และมักถูกตอกย้ำอยู่เสมอ นั่นคือ สถานภาพของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งบทบาทของท่านมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อล้านนา ผู้ประพันธ์ก็ได้กล่าวถึงเช่นกัน “เมื่อยังเด็ก ๆ เคยเห็นแต่ในตำหนักพระราชชายาเขานุ่งผ้าซิ่นกันทั้งตำหนัก พระราชายาท่านก็ทรงผ้าซิ่น ฉันก็เห็นว่าสวยดี ชอบไปดูเสมอ ดูแล้วอดนึกชมไม่ได้ ยิ่งเวลาท่านทรงแต่งเต็มยศ ทรงผ้าซิ่นยกเงินยกทองฉันก็เห็นยิ่งสวย” (สี่แผ่นดิน,2543: 238) นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินจึงเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญ ที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือแม้จะคลายความรุนแรงลง เพื่อสนองอุดมการณ์ของรัฐชาติ แต่ก็ยังคงภาพลักษณ์ และแนวคิดในการดูถูกผู้หญิงเหนือไว้ เช่นเดียวกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2.5 ภาพยนตร์

ภาพยนตร์เป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่สร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือให้เป็นที่ประจักษ์ในสังคมวงกว้าง พุทธศักราช 2506 ถึง 2507ได้มีการผลิตภาพยนตร์ที่มีผู้หญิงเหนือเป็นตัวละครสำคัญอีกทั้งเป็นภาพยนตร์ที่เน้นฉากและบรรยากาศเมืองเหนือ เป็นจำนวนมาก การโฆษณาประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ด้วยการทำ “โปสเตอร์หนัง” ที่เน้นภาพผู้หญิงเหนือ มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือด้านความงามเป็นอย่างมาก อาทิภาพยนตร์เรื่อง สันกำแพง สวรรค์เวียงพิงค์ สามปอยหลวง เสียงซึงที่สันทราย น้อยไจยา วังบัวบาน มนต์รักดอกคำใต้ สักขีแม่ปิง สาวเครือฟ้า แม่อายสะอื้น แม่สาย มนต์รักป่าซาง สาวบัวตอง แว่วเสียงซึง ใจเพชร เจ้าแพร เอื้องฟ้า และราชินีฝิ่น เป็นต้น ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่เกิดจากภาพยนตร์กลุ่มดังกล่าวได้สร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือหลายประการ ในยุคแรกยังเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่มีผู้หญิงเหนือเป็นตัวละครสำคัญ เช่น สาวเครือฟ้า วังบัวบาน ภาพยนตร์กลุ่มดังกล่าวมีส่วนสร้างภาพความใจง่ายให้แก่ผู้หญิงเหนือ เช่น แว่วเสียงซึง แม่อายสะอื้น ดอกไม้ร่วงที่แม่ริม เสียงซึงที่สันทราย ลูกเหนือ แม่ปิง และวันที่แม่รอ เป็นต้น ที่ให้ภาพผู้หญิงเหนือที่หนุ่มใต้หลอก ลักษณะดังกล่าวเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์สาวเหนือที่เป็นคนใจง่าย สามารถหลอกลวงเพียงลมปาก ตัวละครที่เป็นผู้หญิงเหนือโดยมากเป็นผู้มีความงดงาม นอกจากนี้การนำสาวงามเข้ามาสัมพันธ์กับพื้นที่ ที่มีอยู่จริง เช่น แม่อายสะอื้น แม่สาย และมนต์รักป่าซาง เป็นต้น อีกทั้งมีการแต่งเพลงที่บรรยายความงาม และความช้ำใจเนื่องจากการถูกหลอกจากผู้ชายกรุงเทพ ฯ ประกอบภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ ย่อมส่งผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนืออย่างกว้างขวาง เมื่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือถูกสร้างขึ้นจากผู้สร้างภาพยนตร์จากส่วนกลาง ที่ถูกปลูกฝังทัศนคติการดูถูกผู้หญิงเหนือ ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ที่แฝงฝังจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้ภาพลักษณ์ถูกตอกย้ำและส่งผลให้คนในสังคมเชื่อว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือในภาพยนตร์นั้นเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงเหนือทั้งหมด

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ในวรรณกรรมและสื่ออื่นที่เกี่ยวข้องหลายประเภท ได้แก่ ขุนช้างขุนแผน สาวเครือฟ้า วังบัวบาน สี่แผ่นดิน และภาพยนตร์ ทำให้เห็นถึง การดูถูกผู้หญิงเหนือด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ให้เป็นผู้หญิงที่มีความสวยงาม ใจง่าย ไม่รักนวลสงวนตัว สกปรก ไม่มีความเป็นแม่ศรีเรือน รักสบาย ภาพลักษณ์ดังกล่าวส่งให้เกิดภาพลักษณ์ ใหม่แก่ผู้หญิงเหนือนั่นคือ ภาพลักษณ์ของโสเภณี ดังจะกล่าวในลำดับถัดไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.3 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการท่องเที่ยว และความเจริญด้านคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้นทำให้มีผู้นิยมขึ้นมาท่องเที่ยวภาคเหนือ ดังนั้นสื่อสิ่งพิมพ์ที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในภาคเหนือจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยม เช่นหนังสือพิมพ์ชาวเหนือ นิตยสารโยนก และวารสารคนเมือง เป็นต้น นำภาพผู้หญิงเหนือขึ้นปกหนังสือ (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 121) การนำผู้หญิงเหนือขึ้นปกนิตยสารทำให้การรับรู้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ในด้านความงามนั้นถูกตอกย้ำ ลักษณะดังกล่าวได้มีการกล่าวถึงในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ ที่นักข่าวจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาเชียงใหม่เพื่อต้องการภาพผู้หญิงเหนือเพื่อนำไปขึ้นปกนิตยสาร ว่า “เขาร่ำร้องอยากจะได้ภาพนางงามท้องถิ่น และดาวสังคมจากฟ้านครพิงค์อีกหลายดวง” (ฉันเขียนเรื่องนี้เพื่อเธอ: 55)

นอกจากการนำเสนอภาพของผู้หญิงเหนือที่หน้าปกนิตยสารแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์กลุ่มนี้ ได้สร้าง สรรพนามแทนผู้หญิงเหนือโดยเปรียบเทียบว่า “เอื้องเหนือ” ซึ่งมีนัยะของความสวยงาม และความน่าทะนุถนอม ในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์บ่อยครั้งมีการกล่าวถึงประเด็นดังกล่าว “ไปเชียงใหม่เรอะครับ แหม! เสียดายถ้าทราบล่วงหน้า คงขอติดตามไปด้วย อยากชมเอื้องเวียงเหนือที่ใฝ่ฝันมานาน” (ดาวประจำใจ: 70)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่มีความงามตามธรรมชาตินั้นมีความสัมพันธ์ กับความสวยงามของสถานที่ อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลในยุคนั้นที่ต้องการกระตุ้นการท่องเที่ยว ดังนั้นการบรรยายความงามของผู้หญิงเหนือจึงควบคู่กับการบรรยายความงามของสถานที่ทางภาคเหนือ การให้ความสำคัญต่อความสวยงาม และความงดงามทางวัฒนธรรมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และการประกวดนางงามที่ผู้หญิงเหนือมักได้รับรางวัลในเวทีการประกวดทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทัศนคติต่อความงามของผู้หญิงเหนือของกลุ่มนายทุนจีนที่ให้ภาพความงามของผู้หญิง เช่น ผิวขาว ผมยาว รูปร่างดี และเรียกเปรียบเทียบว่าเป็น “เอื้องเหนือ” ที่สวยงาม (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 122) มีส่วนสำคัญในการตอกย้ำภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่เป็นผู้หญิงสวยให้แนบแน่นในความคิดของคนในสังคมมากขึ้น ทำให้คนในสังคมโดยเฉพาะผู้ชายภาคกลางต้องการที่จะมาท่องเที่ยวที่ภาคเหนือ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

เพลงลูกทุ่งที่แต่งขึ้นโดยนำสถานที่ท่องเที่ยวในภาคเหนือเข้ามาสัมพันธ์กับเนื้อเพลงก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อคนในสังคม ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือโดยอาศัยวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ทำให้ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในด้านความสวยงาม ซึ่งกลายเป็น “จุดขาย” ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่โยงใยกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ แทรกเข้าไปในความคิดของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คนในสังคมทุกระดับ ดังเช่นเพลง “มนต์รักป่าซาง” ของ สุรพล สมบัติเจริญ นักร้องลูกทุ่งชื่อดังในยุคนั้น ดังเนื้อเพลงที่ว่า

> ครวญ คิด ถึงถิ่นป่าซาง สวยเกินคำคนเขาอ้าง ป่าซางแดนนี้มีมนต์ ใครแม้นเคยไปมาสักหน แล้วต้องพร่ำเพ้อกังวล ถึงสาวหน้ามนโฉมเจ้าสะคราญ โอษฐ์พริ้มดังหนึ่งคันศรสวยงาม สะอางพลิ้วอ่อน ดั่งนาง อัปสรลาวัลย์(…)เมื่อหวน คิดถึงป่าซาง ลาแล้วเมืองแก้วในฝัน พบกันชั่วพลันแล้วจาก ไม่ทันฝากรักนวลนาง คงเหลือเพียงแต่ความอ้างว้าง เพ้อครุ่นคิดถึงนวลนาง มนต์รักป่าซางฝังจิตมิคลาย

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนืออีกประการหนึ่งนั่นคือ ภาพลักษณ์ของความใจง่าย จากการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของความใจง่ายนั้นมีที่มาจากหนังสือนำเที่ยวเชียงใหม่ (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 168) หนังสือดังกล่าวเป็นสื่อ ที่เข้ามารองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่กำลังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากหนังสือดังกล่าวจะตอกย้ำภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิงเหนือ ยังสร้างภาพลักษณ์ความใจง่าย ซึ่งมีพื้นฐานจากลักษณะนิสัยของคนเหนือที่มักเป็นกันเองกับผู้อื่น ซึ่งภาพลักษณ์ข้างต้นมีพื้นฐานมาจากทัศนคติที่มองว่าล้านนาด้อยกว่า กรุงเทพฯ สืบเนื่องมาจากการตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ความเหนือกว่าด้านเศรษฐกิจ ส่งต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ว่า “ความผุดผ่องยองใยของผิวพรรณอันสะอาดสะอ้าน นัยน์ตาอันมีประกายวาวด้วยความบริสุทธิ์(…)แฝงกับให้ความหวังนิด ๆ อยู่ด้วยแล้ว ก็โปรดดูชมบ้าง แล้วท่านจะบรรยายได้ดีกว่านี้” (สงวน โชติสุขรัตน์, 2516: 106)

ข้อความข้างต้นปรากฏในหนังสือนำเที่ยว ให้ภาพผู้หญิงเหนือที่เป็นผู้มีความงาม นอกจากนี้ยังให้ภาพ ผู้หญิงที่ไม่รักนวลสงวนตัว และใจง่าย สำหรับเพลงลูกทุ่งที่แต่งขึ้นหลังปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา พบว่ามีเพลงจำนวนหนึ่งได้สะท้อนทัศนคติของผู้ชายภาคกลางที่มีต่อผู้หญิง (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 169) อีกทั้งได้ตอกย้ำภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือว่า ใจง่าย นิยมเลือกคู่ครองจากฐานะ โดยเฉพาะข้าราชการกรุงเทพฯ โดยมองข้ามคนท้องถิ่น อาทิ เพลงเอื้องลืมดอย ดังเนื้อเพลงตอนหนึ่งที่ว่า

หลงรักลวง	ช้ำทรวงเมื้อใด
วันนั้นแหละจะนึกได้	ว่าเธอทิ้งให้อ้ายคอย
ครั้นเอื้อมไปถึง	จะคว้าดังบ่านายร้อย
ต้องกลับมานั่งน้ำตาปรอย	หาอ้ายที่คอยรับเดน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การนำเสนอภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย ผสานเข้ากับภาพลักษณ์ด้านความงามของผู้หญิงเหนือ และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่ส่งผลต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือให้เป็นผู้หญิงขายบริการทางเพศ (ภักดีกุล รัตนา, 2545: 184) การก้าวสู่ตลาดการขายบริการทางเพศของผู้หญิงภาคเหนือ เริ่มจากยุคต้น พ. ศ. 2500 ส่วนใหญ่เป็นในรูปแบบของการถูกหลอกลวง และต่อมาการเปิดสถานเริงรมย์ก็เอื้อให้มีการขายบริการทางเพศมากขึ้น โดยมีแม่เล้าจากกรุงเทพ ฯ เป็นผู้บุกเบิก และเมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ภาคเหนือก็เริ่มเปิดสู่สังคมภายนอกมากขึ้นอีก พ. ศ. 2510 อาชีพการขายบริการทางเพศก็แพร่เข้าสู่ระดับชุมชน เมื่อถึงยุคนี้ผู้หญิงภาคเหนือก็เริ่มมีชื่อเสียงในการขายบริการที่กรุงเทพ ฯ (จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น, 2535: 8) ภาพลักษณ์ดังกล่าวมีผลอย่างมากต่อสังคม บางส่วนเข้าสู่ภาคบริการตามนโยบายการท่องเที่ยว ซึ่งเอื้อให้เกิดการขยายตัวของการค้าประเวณี ในสังคมไทยใช้ร่างกายเป็นสินค้าตามกลไกบริโภคนิยม ทำให้สังคมรู้จัก อำเภอดอกคำใต้ อีกทั้งเข้าใจว่าภาพของผู้หญิงจากดอกคำใต้ เป็นตัวแทนของภาพผู้หญิงเหนือทั้งหมด และเชื่อว่าภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นความจริง นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ มีการเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ ในภาพลักษณ์ของโสเภณี ดังเนื้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ

> “หนุ่มกลัดมันที่ไปเที่ยวเชียงใหม่ จะพบว่ามันช่างเป็นสวรรค์ของพวกเขา เพราะมันมีอยู่แพร่หลาย จนน่าร้องไห้ว่ามันหาได้ง่ายยิ่งกว่าข้าวสารราคาถูก มีอยู่หลายขนาด หลายราคา ตั้งแต่เท่าข้าวแกงกรมประชาสงเคราะห์ 3 ชามไปจนถึงซื้อที่ดินแปลงย่อม ๆ ได้แปลงหนึ่ง มีตั้งแต่เฉพาะกลางวัน เฉพาะกลางคืน หรือทุกกาลอากาศ และตั้งแต่ปากไม่สิ้นกลิ่นน้ำนมไปจนถึงวัยไก่แก่แม่ปลาช่อน” (สยามรัฐ 4 เมษายน 2510)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เข้าใจภาพรวมของการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่มีสาเหตุจากความเหนือกว่าของกรุงเทพ ฯ ในด้านต่าง ๆ ทั้งอำนาจทางการเมือง และอำนาจทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ระยะทางที่ห่างไกลระหว่างอาณาจักรทั้งสอง วัฒนธรรมที่ต่างกัน เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนกรุงเทพฯ มีความเข้าใจเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือคลาดเคลื่อนออกไป

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ ส่วนหนึ่งแสดงออกมาทางหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี บันทึก รายงาน บทละคร และนวนิยาย ตามที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากส่วนกลางทั้งสิ้น ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงดังกล่าวล้วนแต่เป็นภาพลักษณ์ด้านลบ ทัศนคติต่อความงามของผู้หญิงเหนือของกลุ่มนายทุนจีนที่ให้ภาพความงามของผู้หญิง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เช่น ผิวขาว ผมยาว รูปร่างดี และเรียกเปรียบเทียบว่าเป็น "เอื้องเหนือ" ที่สวยงาม (ภักดีกุล รัตนา, 2543: 122) เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ชาย ให้เข้ามาในภาคเหนือมากขึ้น เพื่อมาชมความงามของผู้หญิงเหนือ ทำให้การเงิน สินค้า และบริการต่างๆ ของจังหวัดในภาคเหนือ เจริญรุ่งเรืองขึ้น วิธีการสร้างภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิงเหนือของนายทุน ผ่านทางบทเพลงที่กล่าวพรรณนาถึงความงามของผู้หญิงในบางอำเภอ บางจังหวัดของภาคเหนือ เป็นการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนล้านนา และผู้หญิงเหนือก็เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกเบียดขับให้เป็นชนชายขอบ พร้อมกับการสถาปนาความเหนือกว่าทั้งด้านรูปธรรม และในความรู้สึกจึงทำให้แนวคิดดังกล่าวฝังรากลึก และสืบทอดจนกลายเป็นชุดความรู้ชุดหนึ่งที่ครอบงำความคิดของคนในสังคม ดังนั้นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลาง จึงถูกท้าทายและตอบโต้จากนักเขียนท้องถิ่น นั่นคือ อำพัน ไชยวรศิลป์ ในนามปากกา อ.ไชยวรศิลป์ โดยการนิยามความหมายใหม่ให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ที่ค้านกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือจากส่วนกลาง อีกทั้งยังสร้าง “ความเป็นอื่น” โดยการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบ ให้แก่ผู้หญิงภาคกลาง ซึ่งเป็นการสร้างวาทกรรมกระแสทวน เพื่อต้านวาทกรรมกระแสหลัก ลักษณะดังกล่าวได้ปรากฏในงานเขียนของ อ.ไชยวรศิลป์ ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved